

tegen de kwakzalverij

maart 2002
jaargang 113
nummer 2

Voor je bestwil

Het idee dat psychische factoren het beloop van kanker zouden kunnen beïnvloeden heeft een enorme aantrekkingskracht. In Houtsmullers therapie vormt 'psychische steun' één van de hoekstenen, Marco de Vries richtte het Helen Dowling Instituut op op grond van die gedachte, terwijl er zelfs een nieuwe tak der medische wetenschap werd uitgevonden om e.e.a. theoretisch te ondersteunen: de zgn. psychoneuro-immunologie. Peter Bügel doet verslag van de meest recente wetenschappelijke gegevens ter zake.

In de zeventiger jaren ontstonden groepen voor kankerpatiënten. Het idee was dat de patiënten elkaar konden steunen in de laatste fase van hun leven. Als voorbeeld dienden groepen van vrouwen met uitgezaaide borstkanker. Sommige artsen en psychologen bekritiseerden het verschijnsel. Het zou demoraliserend werken elkaars aftakeling mee te maken. De Canadese psychiater David Spiegel was het daar niet mee eens. Volgens zijn ervaring konden zulke groepen juist bijdragen aan

psychologische groei. Hij deed er een vergelijkend onderzoek naar. In 1981 publiceerde hij de resultaten. De vrouwen in de steungroepen bleken inderdaad psychologisch gezonder dan vrouwen uit een controlegroep die niet aan zulke groepsbijeenkomsten hadden deelgenomen.

In die tijd begonnen sommige artsen en kwakzalvers te beweren dat je met de juiste mentale houding kanker kon overwinnen. Spiegel ergerde zich daaraan. Patiënten die niet genazen begonnen zich schuldig te voelen.

Om die reden bekeek hij de resultaten van zijn onderzoek opnieuw. Hij verwachtte te vinden dat de vrouwen in de steungroepen even lang overleefden als de anderen. Dat, met andere woorden, hun psychologische gesteldheid geen invloed had op de mortaliteit. Tot zijn verbazing moest hij echter constateren dat de vrouwen in de ondersteuningsgroepen gemiddeld 18 maanden langer leefden. Spiegel publiceerde deze resultaten in 1989 met de waarschuwing dat het oorspronkelijke onderzoek niet opgezet was om naar de mortaliteit te kijken en dat een methodisch beter opgezet onderzoek nodig was.

De theorie ging echter een eigen leven leiden. Patiënten begonnen zich verplicht te voelen deel te nemen aan dergelijke groepen om hun leven te verlengen. Een ander effect was dat het moeilijk werd de theorie te testen. Voor een goed onderzoek was het nodig dat ook vrouwen in een controlegroep zouden plaats nemen die geen groepsbijeenkomsten meemaakte. Zo groot was het geloof

in de heilzame werking van de ondersteuningsgroepen, dat zulke vrouwen nauwelijks te vinden waren. De American Cancer Society die het onderzoek van Spiegel herhaalde kon door deze moeilijkheid geen significante resultaten leveren. Ook Spiegel zelf, die een vervolgonderzoek opzette, had grote moeite vrouwen te vinden die zonder steungroep verder wilden.

Het is daarom uitzonderlijk dat er nu toch een gedegen onderzoek geslaagd is. Dr. Pamela Goodwin een oncoloog van de Universiteit van Toronto publiceerde de resultaten in december in de *New England Journal of Medicine*. Ze had 235 vrouwen met gevorderde borstkanker gerecruiteerd. 158 daarvan volgden wekelijkse ondersteuningsgroepen, 77 niet. Ook Goodwin had moeite vrouwen ervan te overtuigen dat het nut van de steungroepen niet vast stond. De wekelijkse groepsbijeenkomsten werden geleid volgens de instructies van Spiegel. Alle groepsbegeleiders werden door hem getraind en begeleid.

De uitkomst was dat de gemiddelde overlevingstijd in de steungroepen 17,9 maanden was. De vrouwen die geen groepsbegeleiding gehad hadden overleefden gemiddeld 17,6 maanden. Een niet significant verschil.

Groeps participatie bleek wel andere voordelen op te leveren. De vrouwen in de groepen zeiden zich beter te voelen en meer controle over hun pijn te hebben. Bovendien konden ze elkaar waardevolle adviezen verstrekken.

Goodwin was door deze resultaten niet teleurgesteld. Ze vond ze bevrijdend. Vrouwen zijn, naar haar idee, nu vrij zelf de keuze maken voor of tegen groepen. Ze hoeven er niet in om 'er alles aan te doen'. Voor vrouwen die er niet op gesteld zijn elke week verplicht in een groep over hun kanker te praten lijken mij deze uitkomsten een opluchting. Vast niet iedereen vindt het een plezierig vooruitzicht elke week in een steeds kleiner wordend gezelschap over je ongeneeslijke aandoening te praten; voor je bestwil. ●

Dit stuk verscheen eerder in De Volkskrant.

■ Voor je bestwil	1	INHOUD
■ Misbaksel	2	
■ Biohorma en reuma (2)	3	
■ Gezondheidsplein	3	
■ Nutteloze behandelingen	4	
■ Chronique scandaleuse 2001 Scheurbuik; Www.antikwak.nl ; In memoriam Maurice de Bevere; Tandheelkunde; Jomanda; Royalty; De Grens; Supplementen; Tuchtrecti	5	
■ Officieel: Wet BIG	8	
■ Mensenvriend Bonati	9	
■ Alternatieve behandelwijzen	10	
■ Het ledenbestand	11	
■ Errata	11	
■ Correspondentie, uitspraak	12	

Misbaksel

Bent u op zoek naar een goed adresje voor een acupuncturist antroposoof, homeopaat of natuurarts? In de brochure 'Pijn bij Kanker' van de Nederlandse Federatie van Kankerpatiëntenverenigingen, NFK en het Nederlands Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik, DGV staan ze allemaal.

De laatste jaren verschijnen er steeds meer brochures waarin patiënten worden voorgelicht over ziekte en behandeling. Pijn bij kanker is een belangrijk en dankbaar onderwerp en er zijn hierover al een aantal brochures verschenen. In dergelijke brochures, waarvan de belangrijkste die van het KWF, 'Pijnbestrijding bij kanker' en van Janssen-Cilag, 'Pijn bij Kanker' zijn, wordt de pijnagnostiek, de medicamenteuze behandeling en de pijnbestrijding door radiotherapie, chirurgie en chemotherapie behandeld. De nadruk ligt bij deze brochures sterk op de medicamenteuze behandeling, de oncologische behandeling komt er meestal bekaaid vanaf. Verder wordt in deze pijnbrochures altijd iets gezegd over alternatieve behandelwijzen soms onder de noemer van ondersteunende behandelingen (KWF) of aanvullende mogelijkheden (Janssen-Cilag) overigens zonder er bij te zeggen dat dit soort benaderingen niet 'evidence based' is.

Er is nu een nieuwe brochure bijgekomen, uitgebracht door de Nederlandse Federatie van Kankerpatiëntenverenigingen, NFK en het Nederlands Instituut voor Verantwoord Medicijngebruik, DGV. De NFK is een koepelorganisatie van 24 patiëntenorganisaties en wordt gesubsidieerd door de Nederlandse Kankerbestrijding/KWF. De DGV is een onafhankelijke stichting die zoals de naam al doet vermoeden, ten doel heeft het verantwoord gebruik van geneesmiddelen in Nederland te bevorderen. Aan deze NFK/DGV brochure werkten verder mee de Nederlandse Vereniging ter Bestudering van Pijn (NVBP), de belangrijkste organisatie op het gebied van pijn en pijnbestrijding in Nederland en de Stichting Pijn-Hoop. en een aantal te goeder naam en faam bekendstaande pijnartsen. Dat kan dus niet meer mis gaan zou je denken.

Wat heeft de NFK/DGV brochure

nu te bieden wat de bestaande brochures niet hebben? Het gedeelte over de oorzaken van pijn en de medicamenteuze pijnbestrijding komt in alle brochures redelijk overeen, behalve dat in de NFK/DGV brochure de pijnbehandeling door middel van radiotherapie, chemotherapie of chirurgie teruggebracht is tot een enkel zinnetje. Kennelijk werd het niet van belang gevonden om een oncoloog zijn of haar licht te laten schijnen over pijnbestrijding bij kankerpatiënten. Dat kan. Wat de brochure van het NFK/DGV verder uniek maakt, is dat ongeveer een vijfde van de tekst gewijd is aan een volstrekt onkritische beschouwing over alternatieve behandelwijzen. Toegegeven, er staat een obligaat zinnetje in waarmee de alternatieven zich tegenwoordig indekken: "Van de meeste aanvullende methoden is het effect niet door wetenschappelijk onderzoek vastgesteld". Van welke aanvullende/alternatieve behandelingen het effect dan wel is vastgesteld, wordt uiteraard niet vermeld. Achtereenvolgens komen aan de orde: acupunctuur, homeopathie, hypnotherapie, natuurgeneeskunde, de niet-toxische tumor therapie en de orthomoleculaire therapie. Over acupunctuur wordt bijvoorbeeld gemeld: "Er is een hemelse energie (yang) en een aardse energie (yin) die met elkaar in evenwicht moeten zijn. Verstoring van de energie kan tot klachten of ziekten leiden. De behandeling is gericht op herstel of behoud van energie. Hiervoor moet de levensenergie vrij door het lichaam kunnen stromen". Het is makkelijk in te zien dat hier een ef-

De Moermanvereniging heeft een machtige lobby bij het KWF en nu is er dus ook de NFK die haar invloed misbruikt om alternatieve behandelwijzen te propageren.

fectieve wijze van pijnbestrijding voor kankerpatiënten uit voortvloeit.

Lucas Stalpers, radiotherapeut bij het AMC, die de VtdK deze nieuwe brochure toestuurde, concludeerde dat deze brochure misleidend en onevenwichtig is en dat "enkele van de in de brochure genoemde behandelingen ronduit als kwakzalverij kunnen worden aangemerkt". Met onevenwichtig doelde Stalpers op het feit dat er nauwelijks een zin gewijd is aan de oncologische pijnbestrijding door radiotherapie en chirurgie.

De medewerking van het DGV aan deze brochure is pikant omdat zij expliciet evidence based medicine in hun vaandel hebben en voor

zichzelf een belangrijke taak zien weggelegd op het gebied van patiënten voorlichting over medicijngebruik. Ik heb het DGV maar eens gebeld. "Ja meneer het klopt dat er wel veel in staat over alternatieve behandelwijzen maar het is een opsomming, we hebben er geen onderdeel over gegeven, dat dit er in is gekomen komt door de patiëntenpanels die dat persé wilden. Misschien wilt u uw bezwaren schriftelijk indienen bij onze directeur". Bij deze dus. Misschien kan de directeur dan meteen even uitleggen hoe het met de onafhankelijkheid van de DGV zit. Gaan ze ook zo te werk als ze panels vormen van farmaceuten?

Het is al langer de indruk van de VtdK dat sommige patiëntenverenigingen een dubieuze rol spelen bij de verspreiding van alternatieve behandelwijzen. De Moermanvereniging heeft, zo blijkt keer op keer, een machtige lobby bij het KWF en nu is er dus ook de Nederlandse Federatie van Kankerpatiëntenverenigingen die haar invloed misbruikt om alternatieve behandelwijzen te propageren. De NFK-leiding zal ongetwijfeld zeggen dat zij dit soort informatie verspreidt omdat patiënten daar nu eenmaal naar vragen. Maar zij zou, zo lijkt mij, toch ook kort en krachtig kunnen stellen dat dit behandelmethoden zijn waarvan de effectiviteit en veiligheid niet vaststaan. In plaats van patiënten te beschermen tegen kwakzalvers en andere halve zolen die de gezondheidszorg onveilig maken geeft het tandem NFK/DGV nu adviezen hoe een 'goede' acupuncturist, homeopaat of niet-toxische tumor therapeut gevonden kan worden, en tot slot wordt de patiënt attent gemaakt op het bestaan van de Artsenfederatie Additieve/Alternatieve Geneeskunde (AAG). Toegegeven het voorlichtingscentrum van het KWF wordt genoemd en de Landelijke Geneesmiddel Infolijn van de KNMP, maar dat valt in het niet bij de overmaat aan dubieuze verwijzingen.

De Vereniging tegen de Kwakzalverij is met Lucas Stalpers van mening dat de brochure 'Pijn en Kanker' misleidend en onevenwichtig is en heeft inmiddels de NFK/DGV gevraagd dit misbaksel onverwijld uit de markt te nemen. ●

Frits van Dam

Biohorma en reuma (2)

Vorige keer zagen wij dat Dr. Vogels Biohorma niet scheutig was met het bekend maken van zijn wetenschappelijke onderbouwing van de werkzaamheid van het geadverteerde *Alchemilla Complex* bij reuma.

Uiteindelijk bleek de geheimhouding alleen te gelden voor één product en alleen voor de tijd tot de publicatie van een heus artikel. Het blijkt dat Devil's Claw en Arnica inderdaad kruidenmiddelen zijn, maar hun *Alchemilla complex* is een complex van homeopathische en kruidenmiddelen. Tenminste ik beschouw een kruid bij D1 als een kruidmiddel. De middelen in verdunningen van D6 of meer maakten ieder slechts enkele procenten van het geheel uit, m.u.v. de smeewortel. Biohorma lijkt wel een sterke voorkeur voor dit kwalijke kruid te hebben. De homeopathica waren: *Acidum silicium* D8, 5%; *Calcium carbonicum* Hahnemanni D 8, 5%; *Calcium phosphoricum* D8, 5%; *Symphytum officinale* D6, 10%; *Tuberculinum Koch* D100, 1%. In het tijdschrift *Rheumatology* zijn onlangs proeven gepubliceerd die in het Royal London Homeopathic Hospital werden gehouden (en dat moet voor homeopaten toch echt een onverdachte bron zijn). Ze werden geheel volgens de regels der kunst uitgevoerd en vergeleken klassieke homeopathische middelen bij reuma met placebo. De patiënten die homeopathisch werden behandeld gingen goed vooruit echter ... degenen die met placebo behandeld zijn gingen nog meer vooruit. Conclusie: homeopathie werkt niet bij reuma. Het is een goed voorbeeld van het belang van een controlegroep. Maar we hoeven dus aan die homeopathische verdunningen verder geen woorden meer vuil te maken.

Nu de kruiden, allemaal D1: *Alchemilla vulgaris* (vrouwenmantel) 15%, traditioneel bij bloedingen, maar geen enkel wetenschappelijk bewijs voor wat voor werking dan ook. Maar volgens Biohorma werkt het urineafdrijvend en bloedzuiverend. (bloedzuiverend betekende oorspronkelijk dat het geslachtsziekten geneest; maar reuma is toch geen venerische ziekte?). *Ilex aquif-*

olium 10% (hulst, een giftige plant), volgens Biohorma urine-afdrijvend. Zouden ze *Ilex paraguariensis* (maté thee) bedoelen; dat is inderdaad een mild diureticum. *Acorus calamus* (kalmoes) 14%. Bevat het kankerwerkkende α -isoasarone. Dit kan er uit verwijderd worden, maar Biohorma vermeldt niet of ze dat gedaan hebben. Het zou de spijsvertering verbeteren. In de VS is het gebruik ervan in voedsel verboden. *Equisetum arvense* (heeremoes) 15%. Ook al een niet ongevaarlijk kruid; het haalt thiamine uit de voeding. Maar het is een uiterst licht diureticum. Het zal mijn gebrek aan medische kennis wel zijn, maar het ontgaat me wat diuretica en een middel ter bevordering van de spijsvertering met reuma te maken hebben. Indien u hebt gemerkt dat de 100% nog niet vol is, dan moet u er ook nog Vinum bij tellen.

Maar er waren waarachtig proeven mee gedaan. Tenslotte weet je maar nooit hoe een koe een haas vangt. Nou ja, zo goed werd die haas niet gevangen. Drie van de vier proeven waren zonder controlegroepen en die vierde had o.m. patiënten met pijn na een meniscusoperatie en met een cervicaal syndroom na een verkeersongeluk. Niet bepaald reumatisch. En bovendien nog veel te kleine aantallen om er iets zinnigs van te zeggen. Beslist geen deugdelijk bewijs van de werkzaamheid.

En de publicaties waren nu niet bepaald in vooraanstaande tijdschriften.

Maar nu de arnica en de devil's claw. Voor de werking daarvan werden ESCOP monografieën ingestuurd. Volgens Biohorma werden die ook gebruikt bij de onderbouwing van het Warenwetbesluit kruidenpreparaten van 19 januari 2001 en zullen ze een belangrijke basis vormen voor de toekomstige registratie van fytotherapie. Dat is vreemd, want Arnica is een goed voorbeeld van de zwakte van deze monografieën. Daarin werd beweerd dat arnica helpt bij reuma. Maar liefst 5 referenties, maar allemaal uit de Heilpraktiker hoek. Dus kwak, kwak. Maar "peer reviewed" want Heilpraktikers zijn peers van Heilpraktikers. Een Amerikaanse commerciële monografie over Arnica, uit *A Modern Herbal* door Mrs. M. Grieve, dat geen enkele wetenschappelijke pretentie lijkt te hebben, en uit de traditionele bijgelovige hoek komt, geeft echter alleen de traditionele werking bij kneuzingen en verstuikingen, geen reuma. En die lui willen toch echt zo veel mogelijk arnica verkopen. Maar op vals adverteren staat in de VS boete, een echte daadwerkelijk te innen boete. Dat kon voor de kleinere firma's wel

eens een verschil maken. De grote jongens zoals GNC and Rexall Sundown (nu dus Numico) trokken zich hier nooit iets van aan; hun winsten waren toch veel groter dan die boetes.

Voor devil's claw had Biohorma een heel stel publicaties waaruit de werking bij reuma moest blijken. Maar een flink deel van die publicaties bleek over lage rugpijn te gaan; dat is in de regel toch echt niet het gevolg van reuma. Dat maakt dat de rest van die publicaties ook minder betrouwbaar oogt, vooral ook omdat de namen van de tijdschriften ontbraken op de kopieën die ik van de RCC kreeg.

Ondertussen zegt Biohorma dat ze alleen maar beweert dat het spul iets doet bij stijve spieren en gewrichten. Maar een advertorial op de achterkant van Rondon Reuma impliceert beslist werkzaamheid bij reuma, ook al wordt dat niet in zo veel woorden gezegd.

Nu maar afwachten wat de Reclame Code Commissie van dit alles vindt. Het Reumafonds heeft intussen leergeld betaald en liet weten voortaan een farmacoloog te raadplegen over de inhoud van de advertenties. ●

M. P. Prins

Gezondheidsplein

Een van de beste manieren waarop het doel van onze vereniging kan worden nagestreefd, is het zoeken van de publiciteit. Het bestuur schroomt dan ook niet om, telkens als er aanleiding voor is, via alle denkbare media te wijzen op de gevaren van kwakzalverij in het algemeen en op het verwerpelijke gedrag van individuele kwakzalvers in het bijzonder.

Het belang van de boodschap eist dat hierbij krachtige taal niet wordt geschuwd, wat, zoals bekend, soms juridische complicaties met zich meebrengt.

Geregeld worden (bestuurs)leden van de VtdK uitgenodigd om voor radio en televisie commentaar te geven op actuele gebeurtenissen of om te discussiëren met alternatieve genezers. Vanwege het belang dat hierbij in het geding is, wordt aan dit soort uitnodigingen bijna altijd gehoor gegeven, zelfs wanneer het intellectuele niveau van het be-

vervolg op pagina 4

treffende programma een serieuze inbreng van de VtdK nauwelijks zinvol maakt.

Om deze reden toonde ondergetekende zich desgevraagd dan ook bereid om in het televisieprogramma 'Gezondheidsplein' namens onze vereniging een verklaring af te leggen van zegge en schrijve één minuut; men wilde namelijk naar aanleiding van het rumoer rond het overlijden van Sylvia Millecam ook eens iets aan kwakzalverij doen, maar blijkbaar niet langer dan één minuut.

De vriendelijke, maar duidelijk ondeskundige redacteur verzocht om vooral een 'genuanceerd' standpunt in te nemen en bij voorkeur de minister op te roepen om wat meer tegen Jomanda-achtige figuren te ondernemen. De tekst moest vooraf worden ingestuurd om van kritisch commentaar te kunnen worden voorzien. Het heeft enig hoofdbreken gekost om een antwoord te vinden op de vraag hoe 'genuanceerd' men zich kan opstellen tegen frauduleuze praktijken in de gezondheidszorg zonder in gewetensnood te raken, maar tenslotte is het volgende compromis uit de bus gekomen.

"De vereniging tegen de Kwakzalverij vecht al 120 jaar tegen kwakzalverij in al haar verschijningsvormen. Dit kwam de laatste halve eeuw voornamelijk neer op bestrijding van alternatieve geneeswijzen.

Alternatieve geneeswijzen kunnen

namelijk veel kwaad aanrichten, wat het ongelukkige ziekbed en de dood van Sylvia Millecam ons nog weer eens pijnlijk hebben duidelijk gemaakt.

Hoewel sommige geneeswijzen, zoals homeopathie en acupunctuur, al eeuwen oud zijn is men er nooit in geslaagd aan te tonen dat ze de naam geneeswijze terecht dragen en inderdaad een genezend effect kunnen hebben. Was dit wel het geval geweest dan waren deze geneeswijzen uiteraard allang opgenomen in de reguliere geneeskunde.

Een zieke die een alternatieve genezer raadpleegt kan daarvan dus niet beter worden, maar wel zeker doordat een echte behandeling niet of te laat gegeven wordt. In het gunstigste geval gaat de ziekte vanzelf over en heeft het de patiënt alleen maar veel geld gekost.

Sinds een paar jaar is kwakzalverij in Nederland niet meer bij wet verboden. Maar als beoefenaren van erkende beroepen in de gezondheidszorg, zoals artsen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten e.d. zich schuldig maken aan kwakzalverij – dit komt tegenwoordig helaas nogal eens voor – dan kunnen ze door de Inspecteur voor de Gezondheidszorg of de tuchtrechter tot de orde worden geroepen (al gebeurt dit nog veel te weinig).

Alternatieve genezers die niet tot deze erkende beroepen behoren, daarentegen, kunnen pas voor de rechter gebracht worden als het kwaad al is geschied en de patiënt

zijn vertrouwen in de kwakzalver met ernstige gezondheidsschade of zelfs de dood heeft moeten bekopen.

De Vereniging tegen de Kwakzalverij dringt er daarom bij de overheid op aan om de wet zodanig te wijzigen dat de Inspectie voor de Gezondheidszorg, die in Nederland de kwaliteit van de zorg moet bewaken, zoveel meer bevoegdheid en mogelijkheden krijgt dat ernstige ongelukken als gevolg van het optreden van kwakzalvers in de toekomst worden voorkomen."

Vrijwel onmiddellijk belde de redacteur geschrokken op. De tekst was lang niet genuanceerd genoeg en moest grondig worden herzien. Acupunctuur en homeopathie moesten eruit, want "er bestonden immers homeopathische huisartsen en zij (de redacteur) kende persoonlijk een anaesthesioloog die acupunctuur toepaste". Nogmaals werd erop aangedrongen om de 'genuanceerde pijlen' uitsluitend te richten op types als Jomanda.

Het behoeft geen betoog dat nu het moment voor de VtdK gekomen was om de medewerking aan het programma te beëindigen.

Het 'Gezondheidsplein' is een soort voorlichtingsprogramma. Het valt te vrezen dat de kijkers er, in weerwil van de suggestie die de naam wekt, niet veel gezonder van zullen worden. ●

C. van der Smagt

Nutteloze en totaal nutteloze behandelingen

De termen 'alternatief' en 'kwakzalverij' verdwijnen langzaam maar zeker uit het dagelijks taalgebruik. 'Alternatief' staat tegenwoordig in een kwade reuk en heet nu 'complementair', 'aanvullend' of 'integraal'.

Vroeger kwam je de term 'holistisch' nog wel eens tegen, maar die lees je bijna nergens meer. Het woord 'kwakzalver' mag gezien de uitspraak van het Gerechtshof in de affaire Houtsmuller nog maar zeer beperkt worden gebruikt. Zo noemt Cees Renckens, de voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Dr. A. Houtsmuller nu orthomoleculair oncoloog, ik weet niet wat erger is.

De Dikke van Dale geeft voor 'complementair', 'aanvullend'. Complementaire behandelingen zijn dan

behandelingen die als aanvulling gebruikt worden bij andere behandelingen. Iemand die geopereerd is en een slaapmiddel en een pijnstiller krijgt om de nacht door te komen, wordt volgens deze omschrijving dan complementair behandeld. Niemand zal slaapmiddelen en pijnstillers tot de complementaire behandelingen rekenen zoals alternatieve therapeuten die term hanteren.

In een ver verleden heeft de commissie Alternatieve Behandelwijzen onder voorzitterschap van Muntendam geworfeld met de definitie van

het begrip alternatieve behandelwijzen. Uiteindelijk koos zij voor een zogenaamde opsommende definitie. Alternatieve behandelwijzen zo stelde de Muntendamcommissie, zijn die behandelingen die in het Handboek Alternatieve Behandelwijzen van Paul van Dijk voorkomen. Welnu, alle behandelwijzen die nu complementair genoemd worden zijn in het boek van Paul van Dijk terug te vinden. Ook zo gedefinieerd is er geen verschil tussen alternatief en complementair.

Ook de Nederlandse Kanker Bestrijding, KWF, maakt in haar nieuwste folder (maart 2001) over alternatieve behandelwijzen geen onderscheid tussen alternatief en aanvullend cq. complementair. Onder aanvullende behandelingen val-

len dan volgens het KWF: extra vitamines en mineralen, de Moerman- en de Houtsmullertherapie, psychologische ondersteuning zoals de Simonton therapie en de psycho-energetische therapie, de antroposofische geneeswijze, de homeopathie. Overigens is het KWF van mening dat er wetenschappelijk niets vaststaat over een te verwachten effect op de ziekte van deze behandelingen en dat uitspraken over het mogelijk effect van een aanvullende behandeling vaak gebaseerd zijn op persoonlijke ervaringen van behandelde patiënten of familieleden. En, zegt het KWF, in de reguliere geneeskunde vindt men dergelijke ervaringen ook belangrijk, maar dan vooral als uitgangspunt voor nader onderzoek en niet als basis om de behandeling direct toe te passen. Tot zo ver niets dan goeds over het standpunt van het KWF; het zou het standpunt van de Vereniging tegen de Kwakzalverij kunnen zijn. Maar dan maakt het KWF een vreemde draai: "Als het bewijs (nog) niet voldoende is geleverd, kan een behandeling voor een patiënt die daar als aanvulling voor kiest, toch waarde hebben. Omdat iemand zich beter voelt, als hij zelf iets doet. Of omdat iemand het idee heeft dat de aan-

vullende therapie zijn herstel ondersteunt. Kortom, omdat het iets betekent voor iemands kwaliteit van leven." Het KWF suggereert hiermee dat in feite voor aanvullende behandelingen geen effect-onderzoek nodig is, zolang de patiënt maar aangeeft dat hij zich beter voelt. Dat nu is een ernstig misverstand, ook als het criterium het welzijn van de patiënt is, dan moet aangetoond worden dat het welzijn van de patiënt door de desbetreffende behandeling bevordert wordt. Onder kwakzalverij verstaat het KWF: "totaal nutteloze middelen of methoden, die de patiënt zelfs schade kunnen berokkenen". Flora, de vrouw van Roel van Duyn die haar cervixcarcinoom liet behandelen met een macrobiotisch dieet en Sylvia Millemac die haar mammacarcinoom homeopatisch en met elektromagnetische golven liet behandelen, hebben ongetwijfeld het idee gehad dat het dieet hun herstel ondersteunde. Uiteindelijk heeft het hun leven gekost. 'Nutteloze' therapieën die overgaan in een 'totaal nutteloze' therapieën? Misschien dat het KWF dit uit kan leggen.

De waarde van een behandeling kan alleen worden vastgesteld door middel van empirisch onderzoek,

Onder kwakzalverij verstaat het KWF: "totaal nutteloze middelen of methoden, die de patiënt zelfs schade kunnen berokkenen"

waarbij de doelstelling van het onderzoek helder geformuleerd is bijvoorbeeld in termen van overleving, ziektevrij interval of welzijn van de patiënt. Levert dat onderzoek niets op dan is een dergelijke behandeling nutteloos. Wat dan 'totaal nutteloze behandelingen' zijn ontgaat mij. Als het 'nut' van een behandeling het onderscheidende criterium is, dan is de term 'kwakzalverij' in de termen van het KWF, van toepassing op alle door haar in de patiëntenfolder genoemde behandelingen, inclusief het Houtsmullerdieet en de homeopathie.

Het KWF heeft een centrale rol bij het informeren van het publiek over kanker en kankerbehandeling, het zou er goed aan doen zich onduidelijk uit te spreken tegen alternatieve behandelwijzen en niet doen alsof er toch iets in zou zitten. Iedere patiënt die hierdoor op het verkeerde been wordt gezet is er een te veel. ●

F.S.A.M. van Dam

Chronique scandaleuse 2001

'Gelukkig is de man, wiens kennis afkomstig is van onderzoek'

Euripides, fragment 910.

Het werd wederom tijd voor een grondige opruiming van de stapeltjes op het bureau, die nog best een aantal wellicht wat minder spectaculaire maar toch wetenswaardige nieuwtjes en weetjes bevatten, die het waard zijn voor de vergetelheid te worden behoed. Graag excuseer ik mij weer bij voorbaat voor het dooreenlopen van feiten en opinies: het lukt mij maar niet die scheiding op te brengen. Ertegenover staat echter dat de rubriek deze maal rijkelijk geïllustreerd is.

■ Scheurbuik ■

Als je Numico en andere orthomoleculaire zakenliefhebbers moet geloven is half Nederland ondervoed en zijn voedingssupplementen dringend geïndiceerd. In werkelijkheid komen vitaminengebreksziekten vrijwel niet meer voor: wanneer zag u voor het laatst scheurbuik, Engelse ziekte of beri-beri? In de gouden eeuw richtte scheurbuik zoals bekend een slachting aan onder m.n. de zeelieden, die verre reizen naar de oost maakten. Het reisjournaal van Cornelis Bontekoe bevat daarover aangrijpende passages, juist omdat de onvermijdelijkheid ervan voor hem zo vanzelfsprekend was. 'Wij voeren nu op die en die breedte en waren al zo en zo lang niet meer aan land geweest. Van de bemanning waren er nu al vijftig ziek', zo stond dat daar dan. In het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* van 2 juni 2001 werd een geval van scheurbuik beschreven: een 17-jarige vrouw met anorexia nervosa vertoonde klachten van vermoeidheid, buikpijn, abnormaal bloedverlies uit vagina en tandvlees en slecht genezende huidwondjes. In het bloed werden extreem lage concentraties van vitamine C en K vastgesteld. Moeten wij in het VOC-jaar 2002 nu vaststellen dat Numico toch gelijk heeft? Als wij op de mening

van de aandeelhouders afgaan, dan valt dat tegen: de koers van het aandeel Numico daalde in 2001 met 51%, tegen een gemiddelde daling van de AEX van 20%.

■ www.antikwak.nl ■

De *VPRO-gids* heeft een rubriek waarin elke week websites worden gerecenseerd, die betrekking hebben op bepaalde gebieden. Op 8 december 2001 was in de rubriek Ziekte ook aandacht voor de verenigingsite. Nadat eerste de site www.homeopathie.nl werd afgekraakt: "geen antwoord op de meest gestelde vragen en onder het kopje 'nieuws' aandacht voor een eendaagse cursus homeopathie en EHBO" waren er lovende woorden voor onze site. De eerste zin van de recensie luidde: De Vereniging tegen de Kwakzalverij trekt op deze prima site met verve ten strijde onder het voortreffelijke motto 'we have to keep our minds open but not so open that our brains fall out'. Wij raden de lezers van het *Actieblad* aan om met enige regelmaat de site te bezoeken, want het laatste nieuws is er soms al eerder te vinden dan in dit blad.

vervolg op pagina 6

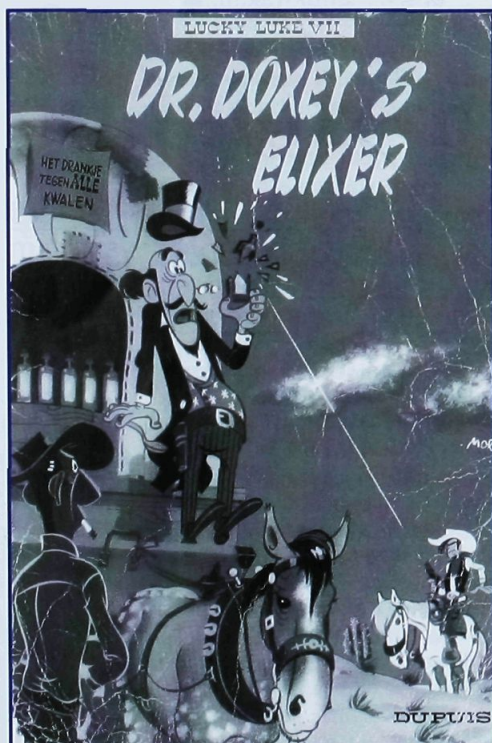
■ In memoriam
Maurice de Bevere
(1923-2001).■

Morris, alias
Maurice de Bevere

Op 16 juli 2001 overleed op 77 jarige leeftijd te Brussel de tekenaar en cartoonist Maurice de Bevere, de geestelijke vader van Lucky Luke. Deze in Kortrijk geboren Belg begon zijn carrière als medeproducent van tekenfilms, maar startte tijdens een zesjarig verblijf in Amerika (1948-1954) in 1949 met de productie van zijn legendarische reeks Lucky Luke-albums. Er zullen onder onze lezers maar weinigen zijn, die de avonturen van de deze 'poor lonesome cowboy, a long-long way from home' niet aan hun kinderen hebben voorgelezen. De cowboy strijdt, steeds bijgestaan door zijn slimme paard Jolly Jumper, met verve tegen onrecht en misdaad. Erger dan de gebroeders Dalton, die slecht maar dom zijn, was Samuel Doxey, één van de vele rondreizende kwakzalvers, waaraan het wilde westen in de negentiende eeuw zo rijk was.

Cover van
Dr. Doxey's
Elixir.

Het album Dr. Doxey's elixir verscheen in 1955 en gaf een onthullend beeld van de praktijken van de kwakzalver. Hij maakte op gewetenloze wijze misbruik van de lichtgevoeligheid van het publiek om zijn eigen zakken te vullen. Hij werkte met reclamepatiënten, maakte mens en paarden wijs dat ze ziek zijn (door hen 's nachts in hun slaap rode 'uitslag' op te schilderen) en steelt zelfs Lucky Luke's paard om te ontkomen aan ontevreden slachtoffers. Lucky Luke achterhaalt hem met gemak en ontmaskert tenslotte de kwakzalver op geniale wijze. Teksten en tekeningen waren allen van de hand van Morris, de artiestennaam van Maurice de Bevere, met wie een groot cartoonist is verscheiden. Dat Dr. Doxey's elixir na bijna vijftig jaar nog niets aan actualiteit heeft ingeboet: het is een understatement.

■ De lamlendige homeopaten van de VHAN ■

Na lange tijd verscheen er eind 2001 weer eens een aflevering van het door fijnproevers altijd zeer gewaardeerde informatieblad van de *HOMINT*, de samenwerkende homeopathische Internationale. *De Homint R&D Newsletter 2000-1/2001* bevatte o.a. een verslag van een groot project waaraan ook de Nederlandse homeopaten Cees Baas en Gerard Jansen, voor onze lezers geen onbekenden, hadden meegewerkt. Het verslag, getiteld *Science and homeopathic practice: Opportunities for dialogue?*, maakt melding van een initiatief van zeven homeopaten, die van mening zijn dat er meer praktijkgericht onderzoek moet komen naar de effectiviteit van de homeopathie in de gewone praktijk. Voorwaarde daarvoor is natuurlijk dat de praktiserend homeopaat zijn patiëntgegevens goed opschrijft en bereid is tot openheid erover in het kader van wetenschappelijk onderzoek. Daartoe werd een vragenlijst verspreid onder 6.685 homeopaten in Duitsland, Nederland, Noorwegen, Rusland en Oekraïne. De overall response rate (het aantal ingevulde lijsten) was bedroevend laag: 1.129 (=17%). Van de 425 aangeschreven Nederlandse homeopaten reageerde 17%: een lamlendige reactie van al die VHAN-leden, die daarmee hun illustere bestuursleden Baas en Jansen lelijk in de kou lieten staan. De slechte respons zou natuurlijk geen conclusies mogen toelaten, maar de auteurs persen er moeiteloos een artikel van 13 pagina's uit. Opvallend was het veel grotere enthousiasme om mee te doen in de Oost-Europese landen, waar men ook meer doet aan gegevensvastlegging en meer

bereid is tot uitwisseling van gegevens. Het zelfvertrouwen bij deze nog jonge homeopatenpopulatie is overigens veel lager dan in Nederland en Duitsland. De auteurs eindigen vol optimisme: 'Even if the path appears rocky and long, the time is ripe to start a comprehensive and valid data collection network'. Daar zullen we dus wel niets meer van vernemen.

■ Tandheelkunde ■

Bij kwakzalverij in de tandheelkunde denkt iedereen terecht aan biologische tandartsen die op grond van doormeten met electroacupunctuur amalgaamvullingen verwijderen om kwikvergiftiging tegen te gaan. Daarnaast zijn het perfide holisten, die zich niet kunnen beperken tot het overzichtelijke vakgebied waarin zij zich bekwaamd hebben, maar plotseling ook verstand blijken te hebben van gewrichtsklachten, hernia's, buikpijn etc.: 'Eerst de hoektanden nakijken als je een blaasontsteking hebt', enzovoorts. In het kader van de academische tandheelkunde was er tot voor kort weinig te vrezen, afgezien van een enkele kritiekloze bewonderaar van de soft laser, aan wie wij enkele jaren geleden al eens aandacht besteedden. Daarom was het toch even schrikken toen de ACTA, de Amsterdamse tandheelkundige faculteit, aankondigde dat er in een post academische cursus, de zgn. PAOT, aandacht geschonken ging worden aan de betekenis van hypnose en neurolinguïstisch programmeren (NLP) in de tandheelkunde. In het Nederlands Tandartsenblad no. 17 van 2001 komt de Leeuwardense tandarts Hans Jonker aan het woord, die in zijn praktijk reeds met vrucht NLP toepast. Hij leerde de techniek op een cursus aan het Nijmeegse Instituut voor Eclectische Psychologie en gebruikt het NLP in zijn communicatie met zijn collega's en met angstige en vervelende patiënten. Na toepassing van NLP verandert een lastige patiënt vaak in een prettige patiënt. De tandarts doet zijn 'brain game', zodra die vervelende mevrouw De Wit binnenkomt en zowaar de tandarts krijgt al een glimlach op zijn kaken na het eerste contact. Na de behandeling zegt ze ook nog de openstaande nota's constant te willen betalen. (NT, 56;17: 768-771).

Zijp schreef een ingezonden reactie in het NT waarin hij waarschuwde tegen Ratelband-manieren in de tandartspraktijk en verwees naar kritische literatuur over NLP. In een naschrift verdedigde mededocent cursus ontspanningstechnieken PAOT

Ed Koel (what's in a name?) opening van NLP in de nascholing voor tandartsen en hij bleek zelfs ook liefhebber van acupunctuur, dat 'op empirische gronden wereldwijd baat biedt'.

Het is natuurlijk voor ons patiënten fijn dat de generatie tandartsen die slechts mompelde 'Mond open, bek dicht!' langzamerhand uitsterft, maar als daarvoor in de plaats NLP-malloten of acupuncturisten komen, dan zij wij van de regen in de drup gekomen, Spoelt u maar!

■ Jomanda ■

Het Tielse medium heeft te kampen met het afzakken van haar populariteit en grijpt in haar verzet daartegen naar steeds grovere middelen. Haar uitlatingen over Millecam zijn daarvan een treffend voorbeeld: zelfs na haar dood blijft Jomanda orakelen, dat er geen sprake is geweest van kanker en dat zij dat nieuws heeft 'doorgekregen' van Millecam zelf. Het vooronderzoek naar haar betrokkenheid bij Millecams dood heeft weliswaar niet geleid tot juridisch optreden tegen het medium, maar de IGZ blijft haar en soortgelijke kwakzalvers kritisch volgen, zo liet hoofdinspecteur Kingma weten. In maart 2001 werd zij al door de radiozender Noordzee FM aan de kant gezet wegens dalende aantallen luisteraars en ook de Evenementenhal in Tiel krijgt ze niet meer vol. Ze tracht inmiddels een lokatie in Valkenburg te bemachtigen, maar de burgemeester verzet zich daar krachtig tegen: hij was juist bezig met een campagne om de goede naam van zijn gemeente op te krikken en kan de stroom zonderlingen, die door Jomanda worden aangetrokken daarbij missen als kiespijn.

■ Royalty ■

De republikein Dunning merkte recent op dat met de komst van de charmante Maxima de strijd voor een republikeinse staatsvorm twintig jaar vertraging heeft opgelopen. Misschien een lichtpuntje voor hem, dat prinses Irene, die overigens geen deel meer uitmaakt van de Koninklijke familie, er alles aandoet om de oranjefamilie in een kwaad daglicht te stellen. In het voorjaar van 2001 werd de Stichting Lippe-Biesterfeld Natuurcollege opgericht met als bestuursleden ook de CDA-politicus en ex-Rabobank directeur Herman Wijffels en bioloog Willem Beekman. Behalve met de cursussen klassieke homeopathie is het Natuurcollege doordrenkt van een

soort pantheïstisch natuurdenken, waarin o.a. wordt beweerd dat je met gedachten verontreinigd water kunt helen (Irene) en waarin dankbaarheid voor de natuur centraal staat. Wijffels, die er als Rabobank-directeur voor zorgde dat het alsmat toenemend aantal koeien en varkens in ons land uitgroeide tot een milieuprobleem van ongekeerde omvang, blijkt als kind al veel van de natuur te hebben gehouden. In VN van 21 juli 2001 stelde hij: "Dan lag ik als jongetje op mijn rug in het gras te luisteren naar de leeuweriken. Daar lag ik dus gewoon in het AL." De bioloog Beekman tracht in hetzelfde artikel Irene af te troeven, die over engelen oreert: "Als kind van een jaar of vier had ik een belangrijke ervaring. Een open plek in het bos, met een veld met lelietjesder-dalen. Ik zag meer dan alleen licht. Het was een blikseminslag voor mij." Etc.

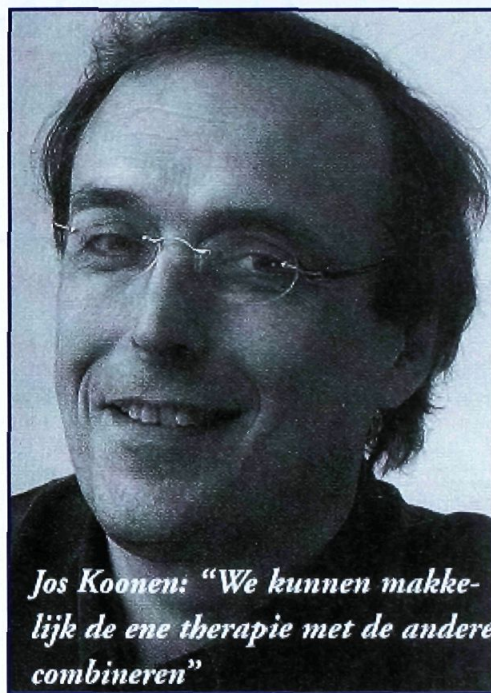
In december 2001 ontving het Natuurcollege een bedrag van 75.000 gulden uit de opbrengst van de Staatsloterij. Wie is hier gek?

■ De Grens ■ alternatieve geneeswijzen onder één dak, en MS: géén probleem.

Millecam leefde nog toen Jos Koonen, directeur van het imposante alternatieve gezondheidscentrum De Grens, Millingen a/d Rijn nabij Nijmegen, een uitvoerig interview gaf aan het vakblad voor kwakzalverijbestrijders Onkruid. De aflevering verscheen in sept./okt. 2001 nadat Millecam overleed en Koonen binnen de belangstellingssfeer van de IGZ kwam o.m. wegens zijn vreemdsoortige interpretatie van het beroepsgeheim en omdat hij zich huisarts noemde terwijl hij slechts basis-arts is.

Het interview geeft een onthullend beeld van het hout waaruit dit soort kwakzalvers gesneden is. Koonen noemt zijn therapie in het Onkruid-interview de 'nieuwe energetische geneeskunde' en hij geneest tenminste 90 procent! Men kan in De Grens o.a. electro-acupunctuur, donkerveldmicroscopie, Colon Hydrotherapie, CMMD-apparatuur, floatcabines, magneetvelden, biofeedback, stemanalyse en frequentie therapie tegen komen. Koonen: 'Wij beschikken over één van de vijf donkerveldmicroscopen, die Nederland rijk is en daarmee kun je zien, dat het aloude idee dat bloed steriel is niet klopt'. En: 'Met het RAWI-apparaat kunnen bepaalde lichamelijke reacties worden uitgedoofd doordat magneetveldfrequenties worden omgekeerd.' Hij behandelt ook met

veel vrucht aandoeningen, die nog niet manifest zijn geworden, maar dankzij zijn speciale diagnostische technieken worden vastgesteld. Maar het paradepaardje van Koonen is toch de door hem zelf bedachte geluidstherapie, waarbij de patiënt onder water wordt blootgesteld aan trillingen, waarvan de frequentie tijdens diens stemanalyse bleken te ontbreken. Zo constateerde Koonen bij Egbert, dat de tonen A en D ontbraken, hetgeen wijst op een hersenaandoening. Korte tijd erna diagnostiseerde een regulier neuroloog

Jos Koonen: "We kunnen makkelijk de ene therapie met de andere combineren"

Multiple Sclerose. 'Nu, anderhalf jaar later, geneest Egbert, dankzij de frequentie therapie, langzaam van zijn MS'. Zo staat dat daar echt! Langzaam, het gaat dus niet snel. Hij fietst weer en is weer aan het werk gegaan. Eén bijwerking trad slechts op: zijn stemhoogte is in anderhalf jaar een octaaf gezakt!

Koonen, die volgens het artikel twaalf jaar geleden afstudeerde te Nijmegen, wordt financieel gesteund door een grote groep dankbare patiënten en door 'De Raadgever', een club van adviseurs uit de financiële wereld. De verbouwing van De Grens was een miljoenenproject en daarbij was financiële expertise en steun wel gewenst. Onwillekeurig gaan mijn gedachten in de richting van bouwfraude, zwartgeldpraktijken en onbetrouwbare accountants, maar dat slaat natuurlijk nergens op...

■ Supplementen ■

Het jaar 2001 zal bij menig sportliefhebber een nare nasmaak hebben achtergelaten. Het Nederlands voet-

Illustratie
uit Onkruid

vervolg op pagina 8

Cartoon van ZAK, eerder verschenen in de Volkskrant.

balelftal werd uitgeschakeld voor de eindronde van het wereldkampioenschap, en dat terwijl Louis van Gaal reeds naar Japan was geweest om een goed hotel voor zijn team uit te zoeken. De begeleiding van de topvoetballers heeft in 2001 ook aan de kwakzalverij gegrensd, want het volstoppen van de atleten met voedingssupplementen behoort tot de standaardpraktijk van de sportarts (misschien toch maar goed dat sportgeneeskunde recent niet werd erkend als medisch specialisme: dat verdienen ze voorlopig niet) en niemand weet wat er in zit. Om het placebo-effect te versterken hebben de producenten ervan af en toe een echt werkzaam spul toegevoegd in de vorm van het anabole hormoon nandrolon, op de wijze waarop de kwakzalvers uit de tijd van Bredero altijd een laxemiddel toevoegden: dan merkte de patiënt er tenminste iets van. De voedingssupplementenindustrie kwam in een kwaad daglicht te staan, want dat lieverdjes als Frank de Boer, Edgar Davids en Jaap Stam echte doping gebruiken: dat gelooft toch niemand? Toch liepen al deze sterren tegen de lamp en werden geschorst. Ortho-Company vitamine pusher Gert Schuitemaker dreigde zelfs even met een rechtszaak, want men wilde niet zeggen waar men de supplementjes had betrokken. Gelukkig komt er een oplossing voor dit nijpende probleem: met steun van VWS(!) gaat het NOC NSF op kostbare wijze supplementen testen op de aanwezigheid van verboden stoffen. En Erica Terpstra in haar gloriejaren werd nog niet getest, natuurlijk) vindt dat een hele goede zaak (NHD 5 februari 2002).

Misschien had Churchill toch gelijk

toen hem naar een verklaring werd gevraagd van zijn hoge leeftijd: 'First of all: no sports. Just whiskey and cigars'.

■ Tuchtrecht ■

In *Medisch Contact* van 30 maart 2001, grotendeels gewijd aan Alternatieve behandelwijzen, ging hoofdredacteur Crul op praktijkbezoek bij antroposofisch huisarts Arie Bos, die eerder door hem goed genoeg was bevonden om mijn boek *Kwakzalvers op kaliloog* te recenseren in het officiële KNMG-orgaan. Het interview leverde een tenenkrommend stuk op, waarin de antroposoof zeer ruim aan het woord kwam en miraculeuze kankergenezingen oplepelde door 'de mistel' zonder dat de interviewer veel tegenwerpingen maakte. Plaatsvervangende schaamte bij de lezer. In hetzelfde nummer schreef ondergetekende een stuk over de te tolerante wijze waarop het tuchtrecht falende alternatieve artsen tegemoet treedt. Daarom trof het dat er in het jaarverslag 2000 van

het Amsterdams tuchtcollege, dat wij kregen toegezonden twee casus stonden die betrekking hadden op alternatieve artsen.

Eén casus betrof een (vrouwelijke) arts voor psychotherapie, die de grenzen van een professionele arts-patiëntrelatie had overschreden door met de klaagster ook een werkrelatie aan te gaan, die haar dossierplicht had verzaakt en die de behandelrelatie met klaagster niet correct had afgesloten. De aangeklaagde arts was een van de oprichters van een herstellingsoord voor burn-out patiënten en somatisch zieken op antroposofische basis. De klaagster ging als vrijwilligster werken in het herstellingsoord terwijl de therapie aanvankelijk werd voortgezet. Later ontstond een conflict tussen beiden, waarna de therapeutische relatie abrupt werd beëindigd. Het tuchtcollege legde de maatregel van berisping op en niet de mildere waarschuwing omdat de arts er geen blijk van gaf het foute van haar handelen in te zien.

De tweede casus betrof een antroposofisch huisarts, die voor de duur van een jaar werd geschorst na het missen van de diagnose zwangerschapsvergiftiging. Hoewel de vrouw de ervoor kenmerkende symptomen meldde schreef hij homeopathica voor en later een middel tegen griep. De te late diagnose leidde tot de dood van het kind. Hoewel de arts later van verschillende kanten over de afloop van de casus werd geïnformeerd liet hij niets van zich horen. Wel bleef hij betalingsherinneringen sturen, hetgeen het achterwege blijven van enige andere reactie des te grievender maakte. Tijdens de tuchtzaak bleek dat hij een half jaar later was opgenomen met verschijnselen van uitputting, depressie en burn-out. Tijdens de uitspraak was hij nog onder psychotherapeutische behandeling. ●

C.N.M. Renckens

Officieel Wet BIG

De Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft zich geschaard in de rij organisaties, die hun mening geven aan een door de minister ingestelde onderzoekscommissie die voor 1 december 2002 moet rapporteren over de uitwerking van de op 1 december 1997 in werking getreden wet BIG. Het voornaamste effect

van deze wet was de sterk toegenomen vrijheid voor alternatieve genezers. Per brief van 11 februari 2002 gaf het bestuur een commentaar op de door de commissie, die onderleiding staat van de sociaal geneeskundige prof. G. van der Wal (VU), geformuleerde vragen. Van der Wal wordt bijgestaan door de instituten van prof. mr. J.H. Hubben (RUU), prof. mr. H.D.C. Roscam Abbing (EUR) en prof. mr. J.K.M. Gevers (UVA). ●